

аспірант

Фокшек Алла Власівна,

Мелітопольського державного
педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького,
м. Мелітополь

УДК 378.1:37:005

ДЕФІНІЦІЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Актуальність та доцільність дослідження. До недавнього часу вища педагогічна школа, яка є одним з визначальних інституцій відтворення інтелектуальних і продуктивних сил суспільства, розвитку духовної культури народу, була, в основному, зорієнтована на засвоєння певного рівня інформації, на оволодіння деякою сукупністю вмінь і навичок. Практика показує, що оволодіння студентами певною сумою знань, засвоєних у процесі професійної підготовки, ще не детермінує повністю готовності до ефективної діяльності. Студент, який досконало володіє фаховими знаннями, часто не вміє визначати стратегію і тактику навчання, його організаційно-управлінські умови.

Характерними рисами сучасного вчителя мають стати глибокі знання зі своєї спеціальності у поєднанні з методичною майстерністю, з сучасним науково-педагогічним мисленням, почуттям нового, готовністю до постійної самоосвіти, самоаналізу та саморозвитку.

Узагальнюючи праці, в яких розкрито ці питання, можна виділити кілька напрямів наукових досліджень: розкриття загальних основ розвитку професійної культури (Н. Крилова, Н. Ничкало, Т. Саломатова, О. Смірнова, Г. Соколова та ін.); висвітлення проблем управління у сфері освіти (Є. Березняка, В. Бондаря, В. Бегея, Л. Даниленко, Г. Єльнікової, Л. Калініної, Л. Карамушки, Н. Коломінського, Ю. Конаржевського, В. Крижка, В. Маслова, Н. Островерхової, Є. Павлютенкова, В. Пікельної, М. Поташника, Є. Хрикова, Т. Шамової та ін.).

Саме тому *метою статті* ми визначили з'ясування сутності управлінської культури в професійній підготовці майбутнього вчителя.

Для розкриття структури і змісту управлінської культури майбутніх педагогів розглянемо систему наукових поглядів щодо визначення місця даного виду культури в професійній і загальній культурі будь-якої особистості, в тому числі педагогічного фахівця.

У давнину поняття „культура“ означало „обробку ґрунту, культивуацію“. Вперше його у переносному значенні відносно впливу на

людський розум застосував давньогрецький філософ Цицерон, який писав, що „культура – це обробка, вдосконалення душі“ [3, с. 115]. З часом у романських та інших мовах цей термін застосовують для розкриття понять „виховання“, „освіта“, „вміння“, „розвиток. Поняття „культура“ у самому найширшому значенні, зафіксованому ще Д. Віко, - це те, що твориться людиною, на відміну від того, що твориться природою [1, с. 386].

У сучасному педагогічному словнику російський вчений Є. Рапацевич тлумачить культуру як „сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених і створюваних, людством у процесу суспільно-історичної практики, які характеризують історично досягнутий ступінь розвитку суспільства“ [7, с. 363].

Як бачимо в педагогічній літературі спеціально не розглядається проблема управлінської культури вчителя, але на нашу думку це є дуже актуальним. Саме тому, поняття „управлінська культура вчителя“ може розглядатися з двох позицій: вчитель – управлінець, тобто який виконує управлінські функції (педагогічний аналіз, планування, діагностика результатів та інше), і вчитель – підлеглий, відносно якого керівником (директор) виконуються вказані раніше управлінські функції.

Так як у сучасних дослідженнях поруч із поняттям „управлінська культура“ розглядаються такі поняття, як: „культура управління“, „культура управлінської праці“, „культура менеджменту“, спробуємо проаналізувати їх.

„Культура управління – не просто компонент системи управління, – вважає М. Заренок, – це соціальне явище, яке має суттєвий вплив на всі сторони суспільного життя“. Причому дослідник зазначає: низька культура управління сприяє зниженню загальних результатів діяльності, перешкоджає мобілізації колективу і реалізації творчих резервів праці, стає „головним гальмом“ раціоналізації управління [2, с. 88]. Дослідник виокремлює такі групи елементів культури управління, як: соціальна спрямованість; особиста культура керівника та стиль його керівництва; морально-психологічний клімат; умови організації управлінської праці; порядок проведення масових і організаційно-управлінських заходів; організація роботи з листами, зверненнями, пропозиціями й заявами працюючих; участь підлеглих в управлінні [2, с. 89].

Ми погоджуємося з думкою про те, що культура управління існує як система знань про процеси управління, структури управлінських систем, форми, методи і принципи управлінської діяльності [6, с. 36-37].

У роботах О.І.Мармази культура управління освітнім процесом розглядається як сукупність певних стандартів внутрішньошкільного управління, організації управлінської діяльності, використання технічних засобів, а також додержання вимог щодо підлеглих з урахуванням норм та

принципів етики, моралі, естетики та права [4, с. 20]. Дослідниця трактує культуру управління освітнім процесом як сукупність таких елементів, як: особиста культура управлінських кадрів, якість керівництва процесом та умов праці, культура роботи з документами та інформацією й наголошує на органічному поєднанні та залежності всіх елементів, але визначальним вважає особисту культуру управлінців, яка має такі складові, як: рівень загальної культури; наявність моральних, ділових та особистих якостей, знання передової практики управління; вміння застосовувати управлінську техніку та технологію [4, с. 20].

Хміль Ф.І. аналізує поняття „культура менеджменту”, як „сукупність досягнень в організації та здійсненні процесу менеджменту, налагодженні управлінської праці, використанні техніки в менеджменті, а також вимог, які висуваються до системи менеджменту і працівників, зумовлених нормами й принципами суспільної моралі, етики, естетики, права [8, с. 488]. Причому автор пояснює, що культура менеджменту формується з культури працівників менеджменту, культури процесу менеджменту, культури умов праці, культури документації, які є взаємопов’язаними і взаємозалежними.

Отже, управлінська культура є складовою професійної компетентності, яка визначається сукупністю знань, необхідних для даної педагогічної спеціальності або посади; умінь і навичок, необхідних для успішного виконання функціонально-посадових обов’язків; професійних, ділових і особистісних якостей для більш повної реалізації власних сил, здібностей і можливостей при виконанні функціонально-посадових обов’язків; загальної культури, необхідної для формування гуманістичного погляду, духовно-ціннісних орієнтирів, моральних і етичних принципів особистості; мотивації професійної діяльності [5, с. 77].

Висновки. Виявлено, що існує проблема у підготовці висококваліфікованих педагогічних працівників із високим рівнем управлінської культури. В умовах сучасного реформування освітньої галузі потребує розвитку рівень управлінської культури майбутніх педагогів в системі освіти, яка забезпечує умови для задоволення освітніх і професійних потреб освітян. У ході теоретичного аналізу виявлено, що культура особистості тісно пов’язана з її професійною діяльністю, оскільки має вплив на розвиток особистості у процесі професійного зростання, і навпаки, рівень її культури впливає на результативність професійної діяльності. Професійну культуру майбутнього вчителя складається з педагогічної та управлінської складових.

На вчителя більш, ніж на особистість іншої професії, суспільством покладається персональна відповідальність за розв’язання проблем, пов’язаних зі стратегією життєдіяльності, життєвого вибору молоді, в основі

якого полягає культурність людини як особистісне прагнення до керування у житті надбіологічними програмами, зміст і механізми яких потребують подальших наукових розробок.

Таким чином, в результаті проведеного вивчення стану проблеми розвитку управлінської культури майбутніх педагогів виявлено потребу у розробці та апробації моделі розвитку управлінської культури у педагогічному процесі вищого навчального закладу, яка сприятиме покращанню рівня сформованості управлінської культури фахівців.

Література:

1. Андрущенко В.П. Філософський словник соціальних термінів / В.П. Андрущенко. – Харків: „Р.И.Ф.“, 2005 – 672 с.
2. Заренок Н.Н. Культура управления: Учеб. Пособие / Н.Н. Заренюк. – Мн.: Выш. шк., 1990. – 156 с.
3. Кононенко Б.И. Культурология в терминах, понятиях, именах. Справочное учебное пособие. / Б.И. Кононенко. – М.: Изд-во „Щит – М”, 1999. – 406 с.
4. Мармаза О.І. Організаційна культура управління // Управління школою. – 2003. – № 7(19). – С. 19-23.
5. Мельник В. Стандарти управлінської кваліфікації керівника навчального закладу// Директор школи, ліцею, гімназії. – 2002. – № 4. – С. 77-82.
6. Палеха Ю.І. Ключі до успіху, або організаційна та управлінська культури / Ю.І. Палеха. – К.: Вид – во Європ. у-ту фінансів, інформ. систем, менедж. і бізнесу, 2000. – 211 с.
7. Современный словарь по педагогике / [Сост. Рапацевич Е.С.] – Минск: „Современное слово“, 2001. – 928 с.
8. Хміль Ф.І. Основи менеджменту: Підручник / Ф.І. Хміль. – К.: Академвидав, 2003. – 608 с.